

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för
lärande och samhälle

Examensarbete

15 högskolepoäng, grundnivå

Vägledningssamtal och vägledares yrkesroll på högskolan

*Guidance and guidance counselors' professional role at the
university*

Johanna Rydberg

Ylva Olsdotter Drebold

Studie- och yrkesvägledarexamen 180 hp

Datum för slutseminarium: 2012-12-14

Examinator: Niklas Gustafson

Handledare: Jonas von Nolting

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka vägledningssamtalet och vägledares yrkesroll på högskolan. Undersökningen utgår från rollteorier som genomgående ställs mot det empiriska materialet där vägledarrollen på olika sätt kommer in. Studien tydliggör även begreppet projekt som beskriver hur ett vägledningssamtal kan analyseras beroende på vilka förväntningar och syften de olika deltagarna i samtalet har.

Metoden som har använts är kvalitativ och studien utgår ifrån sammanlagt sex informanter, varav fyra med vägledningssökande och två med vägledare.

Studien visar på att samtliga vägledningssökande har rollförväntningar som till stor del handlar om att få information, och det är just informationsbiten som de ser som viktigast när det handlar om vägledningssamtalen. Båda vägledarna berättar även att de huvudsakligen arbetar med just informationsbiten.

Studien visar också att samtliga av de vägledningssökande är relativt nöjda efter vägledningssamtalet och att deras rollförväntningar har uppfyllts. I analysen och diskussionen presenteras våra reflektioner kring studiens resultat, och hur man skulle kunna arbeta för att ge en tydligare bild av studie- och yrkesvägledares yrkesroll.

Nyckelord: Rollförväntningar, rollkonflikter, projekt, studie- och yrkesvägledares yrkesroll, vägledningssökande

Förord

Vi vill tacka vår handledare Jonas von Nolting som har stöttat oss under arbetets gång samt vägledarna och de vägledningssökande som ställde upp på intervjuer och på så sätt var avgörande för genomförandet av studien.

Vi har skrivit hela arbetet tillsammans för att genomgående kunna känna att vi är överens och för att få en bättre struktur.

Innehåll

1. Inledning	6
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställning.....	7
1.3 Disposition	7
2. Tidigare forskning.....	8
2.1 Människors syn på vägledningssamtal och vägledares yrkesroll	8
2.2 Människors återblickar efter vägledningssamtal	10
2.3 Sammanfattning	11
3. Teori	12
3.1 Rollteori	12
3.1.1 Formella roller	12
3.1.2 Informella och sociala roller	12
3.1.3 Rollförväntningar	13
3.1.4 Rollkonflikter.....	13
3.2 Projekt.....	13
3.2.1 Olika slags projekt	14
3.3 Sammanfattning	15
4. Metod.....	16
4.1 Metodval	16
4.2 Urval	16
4.3 Validitet och reliabilitet.....	19
4.4 Intervjuerna	19
4.5 Analysmetod	20
4.6 Felkällor	21
4.7 Etiska förhållningssätt.....	21
4.8 Sammanfattning	21
5. Resultat	23
5.1 Hur vuxna vägledningssökande och vägledare upplever vägledningssamtalet 23	
5.1.1 De sökandes förväntningar på vägledningssamtalen samt de sökandes bild av hur förväntningarna stämde överens med vägledningssamtalet	23

5.1.2 De sökandes upplevelse och reflektioner från vägledningssamtalen och vägledaren.....	25
5.1.3 Vägledarnas syn på vägledningssamtalen, de sökandes förväntningar och upplevelser från samtalet	27
5.1.4 Sammanfattning	29
5.2 Vägledningssökandes bild av vägledares yrkesroll samt vägledares syn på sin yrkesroll och bild av hur sökande upplever yrkesrollen.....	29
5.2.1 De vägledningssökandes syn på vägledarens yrkesroll och vägledares bild av hur sökande ser på yrkesrollen	29
5.2.2 Hur vägledarna beskriver och marknadsför sitt yrke och sin yrkesroll för att ge en rättvis bild av vad de kan hjälpa till med	32
5.2.3 Sammanfattning	33
6. Analys	35
6.1 Vägledningssökande och vägledares upplevelser av vägledningssamtal	35
6.1.1 Hur vuxna vägledningssökande och vägledare upplever vägledningssamtalet samt hur de vägledningssökandes förväntningar stämde.....	35
6.1.2 Samtalstiden kopplat till projekt	37
6.2 Vägledningssökande och vägledares syn på vägledares yrkesroll.....	38
6.2.1 Vägledningssökandes syn på vägledares yrkesroll	38
6.2.2 Vägledares syn på sin yrkesroll	39
6.2.3 Vägledarnas tankar kring samhällets syn och förväntningar på vägledning och vägledares yrkesroll	40
6.3 Sammanfattning	42
7. Diskussion.....	43
7.1 Resultatdiskussion	43
7.2 Metoddiskussion	44
7.3 Teoridiskussion	45
7.4 Fortsatt forskning.....	45
8. Referenser	46
9. Bilagor	48
9.1 Intervjuguide vägledningssökande	48
9.2 Intervjuguide vägledare	49

1. Inledning

Lidström (2009) och Lovén (2000) har gjort studier kring grundskolelever och gymnasieelevers syn på vägledning och vägledare. Lidström menar att många gymnasielever har negativa erfarenheter av studie- och yrkesvägledning. Lovéns studie visar att många elever bland annat ser studie- och yrkesvägledarens roll som informativ. Lundahl (2010) tar upp att det finns en gedigen forskning kring mötet mellan vägledare och vägledningssökande i grundskola, medan studier som behandlar gymnasie- och högskolestuderande är bristfällig. Detta menar Lundahl är ett dilemma då vägledning av de äldre ålderskategorierna har stor betydelse i övergång mellan skola och arbete. Flodström (2009) menar att ”dålig studie- och yrkesvägledning kan vara direkt skadlig för Sveriges ekonomiska tillväxt”.

Ett annat problem menar Lundahl (2010) är att studie- och yrkesvägledares arbetsuppgifter ofta innefattar delar som ligger utanför deras egentliga område, som till exempel administration, och att förväntningarna på vägledarna många gånger inte stämmer överens med vägledarnas egna uppfattningar.

Bland styrdokumenterna på högskolan i Skövde (2013), Göteborgs universitet (2013), Kungliga tekniska högskolan (2013) och Malmö högskola (Carlsson, 2010) står det bland annat att vägledarens uppgift är att hjälpa studenter till att öka sin kunskap om sina resurser genom att t.ex. lyfta individens intressen och förmågor för att fatta välgrundade karriärbeslut. I Vocie of Users (2011) får man fram att 40% av deltagarna i undersökningen i Sverige känner att de i vägledningssamtalet har lärt sig någonting om sina förmågor och 42% har lärt sig någonting om sina intressen. I styrdokumenterna står det även att vägledarens uppgift är bland annat att synliggöra och klargöra sin roll för studenterna.

Det som tagits upp ovan visar att studier kring vägledning på högskolan när det kommer till vägledarnas yrkesroll och möten mellan vägledare och vägledningssökande är en bristvara och att mer forskning behövs.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka vägledningssamtalet och vägledares yrkesroll på högskolan.

1.2 Frågeställning

- Hur upplever vuxna vägledningssökande och vägledare vägledningssamtalet?
- Hur upplever vägledare och vägledningssökande vägledares yrkesroll?

Begrepp som används i den här studien är rollförväntningar och yrkesroller. Svedberg (2012) benämner rollförväntningar som vilka förväntningar man har på ett visst beteende, i detta fall studie- och yrkesvägledares yrkesroll. Stämmer inte dessa rollförväntningar överens med beteendet kan en rollkonflikt uppstå. Vi vill även ta reda på hur vägledningssökande och vägledare upplever vägledningssamtalet kopplat till de olika projekt (Lindh, 2009) som uppstår i samtalet. Projekt är ett sätt att analysera ett vägledningssamtal på och beroende på vad deltagarna i samtalet har för förväntningar och syfte med samtalet så uppstår olika projekt.

1.3 Disposition

Efter syfte och frågeställning presenteras tidigare forskning som berör tidigare studier angående människors förväntningar på vägledning samt deras syn på vägledaren. Denna del kommer behandla vägledarens syn på vägledning samt sin yrkesroll. Nästa kapitel handlar om teorier om yrkesroller samt olika projekt som förekommer i vägledningssamtal. I metodkapitlet presenteras hur undersökningen har utförts, bland annat att det är en kvalitativ undersökning. Därefter kommer resultatdelen där det empiriska materialet läggs upp genom olika teman. I analysdelen kopplas resultatet till den tidigare forskningen samt de utvalda teorierna. I diskussionsdelen diskuteras det kring den utförda studien, vad som kunde gjorts bättre gällande studiens upplägg, spekulationer kring varför resultatet blev som det blev samt hur man kan förändra och förbättra synen på studie- och yrkesvägledares yrkesroll.

2. Tidigare forskning

I denna del presenteras tidigare forskning som gjorts kring vägledningssökandes förväntningar och syn på vägledningssamtal samt vägledningssökandes syn på vägledares yrkesroller. Den tidigare forskningen berör också forskning kring vägledningssökandes reflektioner efter vägledningssamtalen.

Forskningen som presenteras i detta kapitel ser vi som relevant då den handlar om vuxna människors syn på vägledarrollen och vägledningssamtal samt deras reflektioner efter vägledningssamtal. Det som till viss del skiljer sig från denna studies syfte är Lovén (1994) som undersökt vägledningssökandes tankar efter vägledningssamtal men han gör det först två år efter själva samtalet, medan intervjuerna i denna studie utförs i direkt anslutning. Lidströms (2009) och Lindhs (2009) forskning beskriver hur gymnasieelever och elever från årskurs nio ser på studie- och yrkesvägledning medan denna studie undersöker vuxna. Det finns ändå relevansen i undersökningen då den handlar om vägledarrollen. Även här finns likheter med denna studie, då den belyser vägledarnas bild av vägledarrollen. Den tidigare forskningen kommer att kopplas samman i analyskapitlet med insamlad data och analyseras därefter ihop med teorier.

2.1 Människors syn på vägledningssamtal och vägledares yrkesroll

Bimrose & Barnes (2007) har genomfört en longitudinell studie där undersökningsspersonerna genomgår vägledningssamtal och därefter blir intervjuade ungefär ett år senare för att se hur deras karriärutveckling sett ut samt att få fram reflektioner gällande vägledningen och hur de ser på framtiden. Ytterligare en period senare söker man återigen upp klienterna för att analysera deras utveckling. Här vill man bland annat se hur klienterna har tänkt vid beslutsfattande och vad som har påverkat deras val, samt hur de har influerats av vägledningssamtalet.

Direkt efter vägledningssamtalet ställer sig 98%, vilket motsvarar 49 personer, positiva och menar bland annat att det har givit dem en knuff i rätt riktning, att de fått tillgång till användbara verktyg samt att de har känt stöd och trygghet. Den enda person som är negativt inställd till vägledningssamtalet ser vid intervju två år senare ändå att det på vissa sätt har haft betydelse. Studien säger också att en majoritet av klienterna har

fått ökat självförtroende och självkänedom efter vägledningssamtalet. Till exempel så upptäckte vissa en längtan efter att avancera utbildnings- och/eller yrkesmässigt.

När man fokuserar på klienternas syn på vägledarrollen så förväntar de sig att vägledaren ska (Navigating the labour market: Career decision making & the role of guidance, Bimrose & Barnes, 2007 s. 40) :

- Vara kompetent och bidra med information, hjälpa till med att formulera ett CV och känna till vad som är aktuellt gällande jobb och utbildning i ett specifikt område (53%).
- Hjälpa till med att komma fram till åtgärder samt att följa upp under tidens gång för att klienten ska nå målet (50%).
- Uppmuntra klienten att överväga olika alternativ genom att utmana och ta fram idéer (30%)

Anders Lovén (1991) har gjort en undersökning som handlar om att analysera och kartlägga individers vägledning hos vägledare.

Studien utgår bland annat ifrån för- och efterintervjuer som gjorts med de sökande samt intervjuer med vägledare.

I förintervjun med de sökande har man bland annat kommit fram till att de vid vägledningssamtal vill få information samt ett mer personligt samtal och på frågan om hur en arbetsvägledare ska vara svarar de bland annat att vägledaren ska visa omsorg, omtanke, ärlighet, vara tydlig, positiv samt öppen. De sökande vill inte utsättas för en vägledare som visar nonchalans som en del av dem har upplevt. I efterintervjuerna upplever de sökande en tacksamhet över den hjälp de fått samt hur de blivit bemötta och de uppfattar vägledarna som seriösa deltagare i samtalet (Lovén, 1991).

Lovén gjorde en uppföljning av sin studie ”Arbetsvägledning i närbild” (1991). I uppföljningen (1994) söker han upp de informanter som medverkade i den förra undersökningen och lyckas få till videoinspelade intervjuer med 10 av de sammanlagt 14 informanterna. Studiens syfte är att undersöka hur de vägledningssökande ser tillbaka på vägledningens betydelse. Här menar författaren att ”med betydelse avses då betydelse för de sökandes situation i utbildning och/eller arbete” (Lovén, 1994 s. 8). Genom intervjuerna vill man reda ut hur informanterna ser tillbaka på vägledningssituationerna och hur de minns vägledarna.

Lovén (1994) fick i sin studie uppfattningen att vägledarna känner ett stort engagemang gentemot sina vägledningssökande och att det i sin tur leder till en god relation de två parterna emellan. Det visar sig alltså att de vägledningssökande på

många sätt är tillfreds med vägledarna men samtidigt riktas det kritik, bland annat mot vägledarnas okunskaper när det kommer till vägledning av sökande som på olika plan inte är redo för arbetslivet. I vissa fall kan det krävas samtal av det djupare slaget, vilket vägledarna i undersökningen även själva anser vara svårt att behärska. De vägledningssökande uppskattar alltså generellt sett vägledarna och bristerna ligger främst i att på ett konkret sätt hjälpa den sökande att göra något åt sin situation. Till stor del menar informanterna i studien, trots missnöje på vissa punkter, i alla fall att deras situation har förändrats till det bättre.

Lindh (2009) studie syftar till att förstå samtalet i vägledningsprocessen ur den sökandes perspektiv. Undersökningen utförs genom intervjuer före vägledningssamtal samt efter vägledningssamtal med elever från årskurs nio. Det görs även intervjuer med vägledarna.

De sökande ser fram mot vägledningssamtalen och menar att samtalen är viktiga. De förväntar sig att få svar på frågor, att samtalet ska väcka både gamla och nya tankar samt att de vill få reda på något inför sina framtida val. Till exempel vill en informant få reda på hur han ska komma in på en viss linje samt vad han ska göra om han inte kommer in. En annan informant vill få reda på hur ett intagningsprov på estetisk linje går till. En sökande vill veta vem det är som väljer linje, hon själv eller föräldrarna. Lindh menar på att de sökande vill ha information i sina vägledningssamtal men även vägledning (Lindh 2009).

2.2 Människors återblickar efter vägledningssamtal

Lidströms (2009) undersökning tar upp sökandes tankar kring vägledningssamtal. Syftet med studien är att ”belysa och analysera hur övergången från skola till arbete formas i Sverige i ett biografiskt perspektiv” (Lidström, 2009, s. 11). Författaren har valt att fokusera på arbetslösa unga vuxna och deras återblickar av de val de gjorde i övergången mellan skola och arbete. I studien kommer man fram till att många studie- och yrkesvägledare gett de sökande råd om vilken gymnasieutbildning de ska välja. Några sökande uppfattar råden som positiva då de lett till val som de är nöjda över medan flertalet ställer sig kritiska då de i och med råden anser sig ha hamnat fel.

Undersökningen belyser även sökandes uppfattningar om varför karriärvägledningen fallerar. Vissa menar att vägledaren varit inkompetent, andra menar att de själva inte önskat någon hjälp eller haft en felaktig föreställning om hur de skulle bli bemötta.

Sammanfattningsvis beskriver Lidström (2009) att vissa av de sökande uppfattar att vägledarna har andra mål med vägledningen än de sökande.

2.3 Sammanfattning

Kapitlet om tidigare forskning har tagit upp studier kring människors syn och förväntningar på vägledningssamtal samt deras återblickar från samtalen. Här ser man att många människor förväntar sig att vägledaren arbetar mycket med att ge information och fram att flertalet ställer sig positiva till den hjälp de fått efter vägledningssamtalet och att den hjälp de fått främst handlar om råd.

Den tidigare forskningen är relevant utifrån studiens syfte då den belyser människors syn på vägledning samt förväntningar och tankar efter vägledningssamtal. Skillnaden är urvalet av informanter, där Lidström (2009) och Lindh (2009) riktar in sig på ungdomar medan denna studie fokuserar på vuxna. Lovéns (1994) studie är i sin tur longitudinell, där det går en längre tid mellan vägledningssamtalet och intervjuerna medan intervjuerna i denna studie skedde i direkt anslutning till vägledningssamtalen.

3. Teori

I detta kapitel kommer två olika teorier att behandlas: rollteori från två olika författares verk samt en teori som beskriver olika projekt som kan uppstå mellan vägledare och vägledningssökande under ett vägledningssamtal. De båda teorierna har relevans för denna studie då de kan användas både ur sökandes och vägledares perspektiv.

3.1 Rollteori

3.1.1 Formella roller

Svedberg (2012) reder ut olika typer av roller och deras betydelse. Först nämner han formella roller, vilket definieras som en person med en speciell uppgift. Här ges sedan olika exempel på olika former av strukturella roller, främst i form av yrkeskategorier. En underkategori av formella roller är bland annat strukturella roller som innebär en viss position, med konkreta arbetsbeskrivningar. Svedberg ger ett exempel som gör det hela lite tydligare:

En pilot är t.ex. skyldig att följa alla säkerhetsrutiner, men har också rättighet att ställa in flygningen om något verkar osäkert eller avvisa överförfriskade passagerare. Hans eller hennes uppgift är inte att flyga på ett personligt sätt!

(Svedberg 2012, s. 149).

Det gäller alltså att vara på det klara med vilka rättigheter och skyldigheter man besitter i den strukturella rollen, samt att man är medveten om i vilka situationer det är lämpligt respektive olämpligt att uttrycka sina personliga eller känslomässiga tankar (Svedberg, 2012).

3.1.2 Informella och sociala roller

Rollteorier handlar om hur de sociala rollerna påverkar det individuella beteendet (Angelöw & Jonsson 2000). Med social roll menar man en roll som är förenad i samhällets uppfattningar, förklaringar och teorier. Detta innebär att omgivningen har vissa normer och förväntningar på oss beroende på vem du är och vilken uppgift du har.

Det finns två sorters roller inom socialpsykologin, den tillskrivna rollen som man

föds in i, till exempel man eller kvinna, och de förvärvade rollerna som man själv tagit beslutet till, som exempelvis yrkesrollen (Angelöw, Jonsson, 2000).

3.1.3 Rollförväntningar

En persons rollförväntningar upplevs som positiva när de stämmer överens med rollbeteendet. Angelöw & Jonsson (2000) upp fyra dimensioner av rollförväntningar:

- Dimension ett: Roller kan vara specifika eller generella. Yrkesrollen är ett exempel på specifika och detaljerade rollförväntningar, dessa är oftast styrda. Ett exempel på generella rollförväntningar, där individen själv får utforma rollbeteendet, är föräldrarollen.
- Dimension två: Omfattningen av roller. Vissa roller påverkar till stor del vårt beteende medan andra inte är lika betydelsefulla.
- Dimension tre: Vissa rollförväntningar kan vara diffusa medan andra kan vara tydliga.
- Dimension fyra: Vi har olika uppfattningar om rollförväntningarna. Vissa rollförväntningar har omgivningen samma mening om medan med andra rollförväntningar är man mindre eniga.

3.1.4 Rollkonflikter

Det finns två olika förhållanden angående rollkonflikter. Det ena är intra-rollkonflikter och det andra är inter-rollkonflikter. Intra-rollkonflikter innebär att en individ i en och samma position möter olika förväntningar om vad som är det riktiga rollbeteendet. Med inter-rollkonflikt menas att en individ med flera olika positioner möter motstridiga förväntningar. Angelöw och Jonsson (2000) tar upp olika exempel på rollkonflikter som kan uppstå på en arbetsplats. Ett av dessa exempel är rollkonflikten som uppstår i förhållande till allmänheten och klienter där klienten anser att det i den anställdas arbetsuppgifter ingår en viss typ av uppgifter medan den anställda inte anser att dessa uppgifter ingår i arbetet. Då uppstår motstridiga förväntningar mellan den anställda och klienten angående vilken yrkesroll som den anställda har (Angelöw, Jonsson, 2000).

3.2 Projekt

Lindh (2009) undersöker samtalsfördelningen mellan vägledare och sökande. För att förstå vad som sker i samtalen samt varför det sker använder sig Lindh (2009) av en teoretisk konstruktion som hon kallar för projekt. Hon menar att projekt är ”mina

tolkningar av aktörernas innebörd med de handlingar som förekommer i samtalen” (Lindh, 2009, s.83). Gällande talutrymme och dominans i samtalen tar Lindh upp hur samtalen ser ut kvantitativt, alltså vem av vägledaren och den sökande som pratar mest i samtalen. Hon får fram att i fem av sju samtal så dominerar vägledaren vilket förklaras med att samtalen har olika karaktär. Undersökningen visar på att i de samtal som är mer informativa så är den sökandes talutrymme mindre än vägledarens.

3.2.1 Olika slags projekt

Lindh (2009) talar om övergripande projekt och delprojekt där hon tar som exempel att ett övergripande projekt för en vägledare skulle kunna vara att ”hjälpa den sökande att få ett så bra arbete som möjligt utifrån hur vägledaren uppfattar den sökandes förväntningar” och att ett delprojekt skulle då kunna vara att ”skapa god kontakt, undersöka den sökandes situation och/eller informera” (Lindh, 2007,s.83). Projekten är uppdelade i fyra olika nivåer: vidga-perspektivprojekt, projekt som fungerar väl ihop, helt eller delvis motstridiga projekt och kontaktprojekt eller försiktighetsprojekt.

I projekt som fungerar väl ihop kan en vägledares projekt vara att besvara den sökandes frågor och den sökandes projekt kan vara att få svar på frågor. Det här projektet handlar om att ge och ta emot information om bland annat olika utbildningar och skolor.

I helt eller delvis motstridiga projekt kan en vägledares projekt vara att få den sökande till att hitta en gymnasielinje som passar den sökande bättre än den linje den sökande själv har valt samtidigt som den sökande vill undvika konflikt med sina föräldrar.

I kontaktprojekt eller försiktighetsprojekt menar Lindh att en god kontakt och ett förtroendefullt förhållande är det väsentliga. Här kan den sökandes projekt vara att vägledaren ska garantera att han kommer in på den gymnasielinje han/hon vill gå, den sökande vill även göra ett gott intryck på vägledaren för att kunna få hjälp i framtiden. Vägledarens projekt är att på ett realistiskt sätt kvarhålla den sökandes uppmuntran och hopp inför framtiden.

Lindh (2009) menar sammanfattningsvis att alla projekten fungerar väl ihop förutom de motstridiga och att bara för att två projekt stämmer överens behöver det inte betyda att den sökande får större talutrymme.

3.3 Sammanfattning

I teoridelen har vi använt oss av två olika teorier. Den ena teorin vi har valt är rollteorin med tanke på att vår undersökning handlar om vägledarnas och de vuxna vägledningssökandes bild av vägledarens yrkesroll och hur väl deras syn på yrkesrollen stämmer överens med varandra. Vi har även valt att arbeta utefter rollteorier som beskriver hur olika rollkonflikter kan uppkomma - att man förväntar sig något av en roll där inte förväntningarna stämmer överens med rollens beteende. Rollkonflikter tror vi kan uppstå om de sökandes bild av vägledarens yrkesroll och vägledarens bild av sin yrkesroll inte stämmer överens.

Den andra teorin vi har valt att använda oss av är projekt (Lindh, 2009) som handlar om vad som händer i samtalet mellan vägledare och vägledningssökande där projekten kan stämma mer eller mindre bra överens med varandra. Projekten hos den sökande och vägledaren påverkar hur de båda kommer att uppleva vägledningssamtalet. Vi har även valt att koppla till samtalstidens fördelning mellan vägledare och vägledningssökande då även detta kan påverka hur vägledningssamtalen upplevs.

I analysen kommer vi använda oss av begrepp som har tagits upp i teoridelen, såsom roller, rollförväntningar, rollkonflikter och projekt.

4. Metod

I metodkapitlet kommer det bland annat behandlas vilken metod studien har utgått ifrån. Därutöver följer en beskrivning av urvalsprocessens upplägg, presentation av informanterna, förhållningssätt kring studiens validitet och reliabilitet, tillvägagångssätt vid intervjuer och vid bearbetning av det insamlade materialet, analysmetod, eventuella felkällor samt etiska förhållningssätt.

4.1 Metodval

Studien utgår ifrån en kvalitativ metod med intervjuer för att man på så sätt ska kunna få ut så mycket som möjligt av frågorna och få fram utvecklade svar genom följdfrågor. Det fanns tankar kring att använda en kvantitativ metod med enkäter då det hade kunnat passa vid insamling av data från vägledningssökande med tanke på att dessa intervjuer inte var tänkta att te sig så omfattande. Fördelarna med den kvalitativa metoden vägde dock över då intervjuer av den karaktären gav möjlighet att få fram djupa svar, framför allt från vägledarna. Man hade vid en kvantitativ studie kunnat få fler informanter vilket hade ökat studiens reliabilitet (Larsen, 2009), men studien utgår genomgående från samma metod vid alla intervjuer både för att få konsekvens och för att på ett bättre sätt svara på vårt syfte.

4.2 Urval

De sex informanter som har intervjuats bestod av fyra vuxna vägledningssökande och två vägledare. De vägledningssökande fanns genom en liten variant av snöbollsmetod (Larsen, 2009) då den första kontakten togs med två vägledare som i sin tur plockade fram fyra vuxna vägledningssökande som kunde tänka sig att ställa upp som informanter. Till viss del blev det även slumpmässigt (Larsen 2009), då vägledarna själva inte hade träffat de vägledningssökande, och därför inte hade en direkt bild av vad det var för individer. Vid val av studie- och yrkesvägledare upprättades en kontakt via telefon alternativt med fysiska besök där de blev ombedda att medverka i studien. De som tackade nej tipsade då vidare om andra vägledare som de trodde kunde ha större möjligheter att ställa upp i undersökningen. Det enda som hade någon egentlig

betydelse utifrån studiens syfte och frågeställningar vid val av vägledare var alltså att de arbetade med vuxna vägledningssökande. Vägledarna i studien var verksamma på samma högskola, en arbetsplats som lämpade sig för studien eftersom de arbetar med vuxna vägledningssökande. Innan studien påbörjades så klargjordes att vägledarna arbetar med främst informativa samtal, vilket kan ha betydelse när det kommer till de vägledningssökandes rollförväntningar inför samtalet och reflektioner kring vägledarens yrkesroll och samtalet efteråt.

Nedan presenteras informanterna. De vägledningssökande benämns med namn på S och vägledarna med namn på V.

Presentation av de sökande och hur de kom i kontakt med vägledarna

Sofie

Sofie är 24 år och arbetar på en matkedja och har efter gymnasiet arbetat på olika ”ströjobb”. Hon har en utbildning som frisör, vilket inte visade sig vara det rätta yrket för henne. Nu har hon börjat tänka mer långsiktigt vilket i sin tur har lett henne till detta vägledningssamtal då hon känner sig redo för att börja plugga igen. Sofie har alltid velat hjälpa utsatta människor och hon har på senare tid insett att läraryrket kan passa henne.

Sofie besökte först vägledningscentrum där hon fick hjälp med bland annat att se ifall betygen räcker till för att söka den utbildningen hon vill gå. Hon fick även telefonnummer till den aktuella fakultetens vägledare där hon i sin tur bokade in ett möte med den vägledaren som hade tid, vilken visade sig bli Vera. Vägledningscentrum hade hon i sin tur kommit i kontakt med tidigare då hon läst några strökurser på Komvux.

Sonja

Sonja är 22 år och studerar till grundskolelärare. Hon är inte helt nöjd med sitt val av studier då hon känner att det inte riktigt har gått som hon önskat. Hon påbörjade lärarutbildningen med inriktning mot samhälle, mest för att få en sysselsättning utan att egentligen vara säker på att det var det hon ville. På senare tid har hon dock börjat känna av ett intresse för att arbeta med de yngre barnen.

Sonja bestämde sig för att söka upp en av skolans studie- och yrkesvägledare bland annat för att få reda på hur hon ligger till när det gäller behörighet, om hon har vad som krävs för att komma in på förskolelärarutbildningen.

Stina

Stina är 27 år och har studerat i fem år och har i och med det en kandidatexamen i fysik samt en masterexamen i astrofysik. Just nu doktorer Stina under sitt sista år och därefter vill hon bli gymnasielärare. Tidigare ville hon bli fullskalig forskare och läraryrket var då bara en reservplan, men när hon insåg att det då blir svårt att skaffa familj och ha pojkvän så valde hon läraryrket istället.

Hon har lite funderingar kring det nya lärarsystemet samt kring de astronomikurserna hon har läst, som hon menar bestod mycket av matematik och hon vill veta huruvida dessa kurser kan tillgodoräknas.

Stina berättar att hon fick kontakt med vägledaren via skolans hemsida när hon mejlade den allmänna mejlen på vägledarnas hemsida och därefter fick en tid hos den som var ledig den dagen vilket resulterade i att hon fick kontakt med Viktor.

Sven

Sven är 43 år och har arbetat som snickare sedan han gick ur skolan och utbildade sig senare inom yrket till möbelsnickare samt inredningssnickare. På grund av yrket har kroppen fått ta mycket stryk och därför funderar han kring att byta yrke alternativt utbilda sig till någonting annat. Han uppsökte en vägledare för att få reda på vad som skulle krävas av honom för att bli yrkeslärare.

Sven berättar att han besökte ”ett ställe” och fick en adress, och efter försök att komma på vad det var för ett ställe under intervjun så tror vi att det var Vägledningscentrum. Enligt Sven var det ett ställe som har kunskap om utbildningar, men vägledaren som han pratade med hade inte svar på alla Svens frågor, så hon skickade vidare honom till Viktor.

Presentation av vägledare och deras arbetssätt

Vera

Vera gick ut som färdig studie- och yrkesvägledare år 2002. Under andra terminen fick hon en anställning som central vägledare på sin praktikplats där hon jobbade under resten av utbildningen. Hon fick sedan en fast tjänst och blev kvar i ytterligare sju år. Sedan dess har hon varit på sin nuvarande arbetsplats. Här menar Vera att man arbetar mestadels med informativa samtal och att samtalstiden är ojämnt fördelad, då hon pratar mest och den sökande lyssnar och ställer frågor.

Viktor

Viktor tog sin examen som studie- och yrkesvägledare 1995. Hans första jobb som vägledare var vid ett projekt mellan kommun och socialförvaltning angående ungdomar som hade det svårt. Därefter arbetade han som vägledare på högskola och fick sedan en tjänst på ett universitet där han var i tre år för att sedan börja på den högskola där han är nu. Viktor arbetar mest med informativa samtal och tror att samtalstiden är jämnt fördelad mellan honom och den sökande.

4.3 Validitet och reliabilitet

För att öka reliabiliteten deltog båda författarna under intervjuerna och delade upp den insamlade datan som sedan transkriberades (Larsen, 2009). Om någon annan forskare skulle ha gjort samma undersökning kunde det ge ett annat resultat på grund av att studien i det här fallet bygger på relativt få intervjuer vilket betyder att reliabiliteten därmed minskar. Informanten kan även ha påverkats av situationen och risken finns att han eller hon hade svarat annorlunda om situationen sett annorlunda ut. Eftersom det är en kvalitativ undersökning så handlar det mycket om att tolka informanternas svar, vilket Larsen menar kan begränsa reliabiliteten.

Då studien är kvalitativ har intervjuguidens frågeställningar kunnat hållas flexibla, frågor har lagts till och tagits bort efter insamling av material, för få data av hög relevans, vilket i sin tur ökar validiteten. Frågorna i intervjuguiden har i stor mån formulerats som öppna frågor och informanterna fick möjlighet att prata fritt för att man på så sätt skulle få en mer övergripande bild, vilket även det ökar validiteten (Larsen, 2009)

4.4 Intervjuerna

Intervjuerna för de sökande tog ungefär 2x20 minuter, då de ägde rum både före och efter vägledningssamtalet. Intervjuerna hölls ostrukturerat (Larsen, 2009) och därmed fick informanterna prata fritt om det frågorna, men med tanke på den begränsade tiden fanns ändå ett visst mått av struktur för att de kärnfullaste frågorna skulle besvaras. Intervjuerna med vägledare hamnade på ungefär 60 minuter vardera, och även de hölls ostrukturerade.

Intervjuguiden formulerades utifrån studiens frågeställningar med frågor som syftade till att undersöka vägledarrollen och vägledningssamtalens uppbyggnad för att sedan

kopplas till teorier. Här fanns en tanke kring möjligheter att ställa följdfrågor och få en öppen dialog för att ge informanten mycket utrymme att utveckla sig (Larsen, 2009).

Intervjuerna hölls utifrån två olika intervjuguider, en för de vägledningssökande och en för vägledarna. I båda intervjuguiderna finns ett begränsat antal frågor, detta för att få en öppen dialog utan att det blir en ”fråga-svareffekt”. De öppna intervjufrågorna, som tillämpades i så stor utsträckning som möjligt, syftade till att ta fram informanternas verkliga bild utan påverkan från intervjupersonerna. Intervjuerna inleddes med frågor om informantens bakgrund för att öppna intervjun på ett sätt som kändes behagligt för klienten. I intervjuerna användes genomgående samtalsmetoder som har studerats och praktiserats under utbildningens gång, bland annat när det gäller speglingar för att få mer utvecklade svar, sammanfattningar för att se om man förstår varandra samt att förhålla sig på ett neutralt sätt inför informanternas svar.

Vid intervjuerna användes, med informanternas godkännande, ljudinspelning som sedan har transkriberat. Vid varje intervju bestämde hade en intervjuperson huvudansvar för att ställa frågor och följdfrågor medan den andra i första hand antecknade och stöttade upp med ytterligare följdfrågor.

Att vara två intervjupersoner under datainsamlingen kan vara fördelaktigt, eftersom man då kan sträva efter en så rättvis tolkning som möjligt. Här kan också det förhållningssätt som anammades under intervjuerna, med speglingar och sammanfattningar för att kolla av att informant och intervjuperson är på samma våglängd, vara positivt eftersom det ökar möjligheten för att tolkning av informanternas tankar sedan blev så rättvis som möjligt (Larsen, 2009).

4.5 Analysmetod

Innan analysen påbörjades så bearbetades texten för att sedan granskas och datareduceras (Larsen 2009), vilket innebär att material som ansågs vara irrelevant för studien med tanke på syfte och frågeställningar togs bort. Sedan har mönster utarbetats för att kunna peka på likheter och skillnader innan analysen formulerades utifrån en innehållsanalys, vilket innebär att man strukturerar upp datan genom att bygga upp analysen utifrån olika teman (Larsen 2009). Det kvarstående och kategoriserade materialet kopplades sedan ihop med den tidigare forskningen samt teorierna om yrkesroller och projekt.

4.6 Felkällor

Under alla intervjuprocesserna fanns hos intervjupersonerna en tanke kring att vara medvetna om intervjueffekten, vilket innebär att informanten på något sätt påverkas av intervjupersoner och därför kommer med svar som han/hon tror att intervjupersonerna vill höra eller som han/hon tycker känns som rätt svar. Här ser man vikten av ett neutralt förhållningssätt från intervjupersonernas sida under intervjuens moment och att man inte på något sätt lägger värderingar i de svar som informanten kommer med (Larsen, 2009). Detta hanterades bland annat genom att frågorna var formulerade öppet och genom att undvika ledande frågor.

Författarna är medvetna om risken för feltolkning av det empiriska materialet, men ser att det finns en fördel i och med ett samarbete genom hela processen vilket ökar chanserna för att tolkningarna har blivit så rättvisa som möjligt (Larsen 2009).

4.7 Etiska förhållningssätt

Studien har följt de forskningsetiska principerna (Vetenskapsrådet, 2012) genom att informanterna vid varje intervjutillfälle har informerats gällande informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Studiens syfte har förklarats, informanten har fått höra att han/hon får välja att sluta delta i studien samt att han/hon kommer att vara anonym i undersökningen genom fingerade namn.

Angående konfidentialitetskravet har alla ljudinspelningarna raderats från diktafonerna när de överförts på datorer. Gällande informanternas personuppgifter har endast vägledarnas uppgifter varit kända och för att säkerställa att inga av deras uppgifter skall komma ut till allmänheten nämns aldrig i vilken stad eller vilken arbetsplats som de arbetar på. Beträffande de sökandes personuppgifter så finns hos författarna endast kännedom gällande deras förnamn då vägledarna har varit de som har kontaktat de sökande på grund av att de i sin tur har en säkerhetspolicy att inte lämna ut de vägledningssökandes uppgifter om de inte själva går med på det.

4.8 Sammanfattning

Studien är kvalitativ, materialet har samlats in genom intervjuer då det ger möjlighet till mer djupgående data att arbeta utifrån. Intervjuerna har genomförts med fyra vuxna vägledningssökande och två vägledare och hölls till stor del ostrukturerade för att ge

utrymme för öppna dialoger och möjlighet för informanterna att prata fritt. Två olika intervjuguider har använts, en för vägledarna och en för de vägledningssökande. Frågorna formulerades utifrån studiens syfte och frågeställningar på ett sätt som skulle inbjuda till utvecklade svar.

Intervjuerna har ljudinspelats och det transkiberade materialet har tematiserats och utifrån det har analysen gjorts som en innehållsanalys (Larsen 2009) med stöd ifrån teorier och tidigare forskning.

5. Resultat

Resultatkapitlet inleds med de sökandes förväntningar på vägledningssamtalen samt deras bild av hur förväntningarna stämde. Därefter beskrivs de sökandes upplevelse och reflektioner från vägledningssamtalen och vägledaren. I nästa del tas vägledarnas syn på vägledningssamtalen upp tillsammans med hur de uppfattar att de sökandes förväntningar och upplevelser från samtalet ser ut.

Alla sökande benämns med namn som börjar på S och vägledarna med namn som börjar på V för att det ska bli lättöverskådligt.

Studien syftar inte till att vara jämförande, men författarna anser att det blir mer lättöverskådligt att presentera informanterna separat under skilda rubriker då deras synpunkter till stor del var olika.

5.1 Hur vuxna vägledningssökande och vägledare upplever vägledningssamtalet

5.1.1 De sökandes förväntningar på vägledningssamtalen samt de sökandes bild av hur förväntningarna stämde överens med vägledningssamtalet

Sofie

Sofie berättar att hon helst vill bli gymnasielärare men att hon vill få det bekräftat så att det inte blir som förut då hon gick en utbildning som inte visade sig vara hennes grej. Hon berättar att hon också vill få reda på hur de andra läraryrkena ser ut samt upplägget av utbildningen och vad som krävs av henne för att bli behörig. Sofie vill även veta mer om högskoleprovet som kan bli aktuellt om hon inte har rätt behörighet. Hon menar att hon vill ”mest av allt veta om mitt betyg håller för att söka in till just det jag vill ha och sen fixar sig resten själv...”

Sofie känner att hon har fått hjälp med det hon ville, hon upprepar att det var mycket information och att hon fått svar på alla sina frågor. Angående hur förväntningarna stämde överens med samtalet, svarar hon att ”de stämde bra, för jag känner att jag fått den information jag behöver”. Sofie menar att hon inte kan komma på om något fattades i samtalet, utan att hon fått det hon behöver. Hon tycker att hon hade allt klart för sig vid samtalets slut. Hade man inte fått den hjälp man hade önskat hade man istället kanske

känt att man inte kunnat gå vidare, berättar Sofie.

Sonja

Sonja kontaktade vägledare för att få stöd i sina tankar kring utbildning samt för att prata om hur hon ska gå tillväga för att komma vidare, bland annat vad som skulle krävas av henne behörighetsmässigt. Hon menar att hon fick en bra bild av Vera under deras telefonsamtal och hoppas att hon är lika trevlig i verkligheten.

Hon hoppas att hon ska kunna få information och ”stömlinjer”, som hon själv uttrycker. Med det syftar hon på hur hon ska gå tillväga i den kommande processen, tips från studie- och yrkesvägledaren gällande vart hon kan behöva vända sig. Återigen poängterar hon att hon ska göra allt själv.

Sonja känner att de förväntningar hon hade före vägledningssamtalet med Vera stämde väl. Hon menar att många säkert vill få allt serverat, men att ”ingen kan trolla” och utifrån de tankar hon själv hade så är hon nöjd. Hon fick hjälp med det som hon ville.

Stina

Stinas förväntningar handlar om att få klarhet i det nya skolsystemet då informationen på skolans hemsida har ändrats flera gånger de senaste åren och Stina menar att hon inte vet vad som gäller just nu. Hon vill få hjälp med det informativa och att gällande hennes frågor menar hon att vägledaren ska ”ge mig bra svar på dem också, som jag är nöjd och glad med, så att det inte betyder att jag måste göra massa extra saker för att få allting att fungera”.

Hon menar även att hon vill veta hur allting ska gå till, vad hon måste göra och när hon måste bli klar. Stina berättar även att hon har en hyfsat bra koll på situationen men att hon vill ha det bekräftat från vägledaren.

Stina berättar att hennes förväntningar stämde rätt bra, inte faktamässigt eftersom det inte såg ut som hon trodde, men i övrigt stämde det bra: ”eftersom jag fick allt, kunde fråga allting, och han kunde svara på allting så har jag fått ut det jag ville”, berättar hon. Hon menar även att förväntningen om att få bekräftelse uppfylldes eftersom Viktor: ”säger att, men det här kommer gå vägen och det är jättebra...”.

Sven

Sven tror före samtalet att Viktor kommer hjälpa till med att reda ut vilka ämnen han kommer behöva komplettera med för att kunna påbörja sina studier, hur lång tid det skulle ta och även med mer praktiska detaljer som ansökningar.

Han hoppas få information rörande ekonomiska förutsättningar i det fall studier skulle bli aktuellt. För att sammanfatta så behöver han information för att kunna fatta ett beslut. Han vill få mer klarhet i upplägget av vägen till målet.

Sven känner att hans förväntningar inför samtalet stämde väldigt väl överens med verkligheten. Efter samtalet menar han att han fick den information han behövde, och därav känner han sig tillräckligt säker för att kunna fatta ett beslut. Han menar också att han fick reda på saker han tidigare inte riktigt tänkt på.

5.1.2 De sökandes upplevelse och reflektioner från vägledningssamtalen och vägledaren

Sofie

Sofie berättar att hon tog fram sina frågor som hon hade med sig och sedan gick hon tillsammans med vägledaren igenom de olika lärartyperna. Sofie hade sedan innan tankar kring att bli gymnasielärare och en bit in i samtalet så blev hon mer säker på att det var det rätta. De tittade även på Sofies betyg och Vera visade Sofie en hemsida där man själv kan räkna ut sina snittpoäng.

Sofies reflektioner efter samtalet var bland annat att hon hade fått prata så mycket som hon ville och att hon hade fått svar på de flesta frågorna. Hon upplevde det som att hon fick mycket information och att det var lite rörigt till en början. Därefter menar hon på att ”men jag fick svar på allt, jag tog fram min lista och så, det var mycket information men det hjälpte väldigt mycket”.

Sofie tycker att vägledaren var väldigt duktig på att förklara, hon var snäll, rolig, tillmötesgående och att de kom bra överens. Hon tyckte även att hon kunde svara på hennes frågor. Sofie berättar även att Vera talade mycket och tog upp saker i samtalet som hon själv inte hade tänkt på. Hon berättar också att ”jag fick prata när jag behövde prata, jag fick prata när jag hade frågor. Överlag gick det bra”. Sofie menar även på att ”kommunikationen var OK” och hon upplevde även att hon fick bekräftelse när vägledaren ”... tittade och bekräftade att nu skriver jag rätt och så, det är bra...”.

Sonja

Sonja beskriver att Vera visade via webben hur man kan kontrollera hur betygen ser ut för att se huruvida Sonja kommer behöva läsa något ytterligare.

Sonja berättar att Vera har uppmanat henne att tänka till en gång extra. De ska boka ett möte mellan Sonja och en student vid förskolelärarutbildningen för att Sonja ska kunna få en inblick i hur det är att studera där och på så sätt bli ännu säkrare i sitt val.

När det kommer till själva samtalet så känner Sonja att samtalstiden var ganska jämnt fördelad, möjligtvis så pratade hon själv lite mer i början när hon skulle redogöra för sina funderingar. Hon menar att det var en bra dialog mellan dem och betonar vikten av att som vägledare vara trevlig i sitt bemötande mot vägledningssökande.

Sonja tycker att Vera var trevlig och känner att hon verkligen ville hjälpa till. Hon ställde frågor som handlade om hur det kom sig att Sonja blev intresserad av yrket som förskolelärare och förklarade hur det fungerar med den nya utbildningen.

Sonja uttrycker att hon förmodligen inte hade kunnat få mer hjälp av någon annan. De förväntningar hon hade på Vera före samtalet menar hon stämde bra. Hon tycker att fokus i samtalet behandlade det som var relevant och att Vera förstod vad det var som Sonja ville ha hjälp med. Hon visade tydligt vilka möjligheter som fanns, och Sonja känner att hon är positivt inställd till den hjälp hon fick och att Vera gjorde vad hon kunde.

Stina

Stina upplevde samtalet som bra och att hon fick den information hon behövde. På frågan om hur Stina upplevde samtalet samt hur hon upplevde vägledaren säger hon att ”det var väldigt avslappnat och lugnt liksom, man lyssnar och han säger massa saker...”. Hon menar även att hon har bättre koll på vad som gäller nu.

Samtalet såg ut på så sätt att de hade en dialog, att vägledaren förklarade och svarade på hennes frågor, att hon fick säga allt hon ville säga och fråga allt hon ville fråga samt att Viktor inte körde över henne på något sätt.

Hon menar även att ”nu vet jag precis vad jag behöver göra och hur jag ska göra. Det kommer nog gå vägen”.

Stina menar att samtalstiden på ett bra sätt var uppdelad mellan dem och att hon fick säga allt som hon ville säga. Hon berättar att ”...det var mer att han pratade och berättade allting och då nickade jag antar jag, åt informationen”. Stina berättar även om samtalets inledning, att Viktor var rak på sak då hon hade mejlat honom innan samtalet

om vad hon ville ta upp, och att han i och med det kändes förberedd. Detta uppfattar hon som bra då hon tycker att det kan vara jobbigt att inleda samtalet med att förklara allt.

Sven

I samtalet har Sven fått information om den tänkta utbildningen. Viktor och Sven pratade även om ansökningar som blir aktuella om han bestämmer sig för att studera. Sven beskriver samtalet som givande och lugnt. Vägledaren gav muntlig information och visade på datorn. Han fick svar på sina frågor och menar att han har mer koll på vad eventuella studier skulle innebära.

Sven tycker att man vid funderingar kring studier borde gå till en vägledare. Han tror att man kan behöva viss information utan att man faktiskt vet om det och att det lätt blir fel om man förlitar sig på internet vilket kan leda till att man blir besviken.

Sven upplevde Viktor som lugn och harmonisk. Han tror att processen hade förenklats om han hade fått kontakt med Viktor direkt, utan omvägen via Vägledningscentrum. Något annat han tror kunde effektiviserat det hela är om Viktor hade gett honom en minneslapp med anteckningar, till exempel med internetadresser och vad de har pratat om, då man lätt glömmer bort allt sådant när man väl sitter där hemma framför datorn.

5.1.3 Vägledarnas syn på vägledningssamtalen, de sökandes förväntningar och upplevelser från samtalet

Vera och Sofie

Vera uttrycker att vägledningssamtalet med Sofie var jättetrevligt och förklarar att samtalet var informativt. Hon upplevde att Sofies syfte med samtalet var att få mycket information om hur hon ska gå tillväga rent praktiskt i samband med ansökan, hur hennes chanser ser ut med tanke på behörighet samt att hon ville veta mer eller mindre allt som finns att veta om de utbildningarna hon hade i åtanke.

Vera tror att Sofie redan var inställd på ett av yrkena men att hon behövde bekräftelse. Hon nämner att Sofie verkade lite nervös vid samtalets början, men att hon lugnade sig allt eftersom.

Vera tror att Sofie blev lite överöst med information och förklarade att det kan vara bra att istället ta ett steg i taget. För att strukturera upp det hela så berättar Vera att de

gjorde en prioriteringslista. Vera menar att det var hon själv som pratade den största tiden av vägledningssamtalet.

Vera och Sonja

Vera inleder med att berätta att det var ett trevligt och avslappnat samtal och att de ganska direkt kom in på Sonjas dilemma. Hon menar att just Sonja hade ett relativt lätthanterligt problem, då hon redan var lite inställd på hur hon ville göra. Hon kallar samtal av den karaktär som detta för ett bekräftelsesamtal, där hon själv agerar bollplank och ger feedback.

Vera upplevde Sonja som lite orolig till en början, att hon ville ha bekräftelse och höra att hennes tankar var realistiska. Vera tror att Sonja fick de svar och den bekräftelse hon ville ha och tycker att hon verkade gladare och mer avslappnad vid samtalets avslut.

Vera upplevde att hon själv pratade mest under samtalet, om hon skulle gissa så tror hon att hon själv pratade 70% av tiden och Sonja 30%.

Viktor och Stina

Viktor uppfattade Stina som beläst och lite blyg, men att hon öppnade upp sig rätt fort. Viktor tror att Stina fick ut det hon ville av samtalet och att de förstod varandra. Angående Stinas förväntningar tror Viktor att: ”hon hade nog inte förväntningar...men jag tror hon fick det hon ville ha”. På frågan hur Viktor upplevde att Stina kände sig i samtalet svarar han ”redo” och berättar att Stina var:

Lite bekymrad över det här med att hon skulle fixa den här avhandlingen i slutet för det kräver ju rätt mycket i ett annat land. Deras skolsystem är lite annorlunda än vårt, hon var lite bekymrad över det men nu har hon kommit så pass långt redan och hade den rutinen hon hade så hon kommer nog fixa det.

Viktor och Sven

Viktor berättar att Sven redan i telefon hade berättat att han ville ha information, och att han var förberedd men att det var vissa saker som han inte riktigt förstod gällande ansökningar. Viktor berättar att han gav Sven den informationen som finns gällande utbildningen. Sven ville veta om yrkeslärarutbildningen passade honom eller inte och därför menar Viktor att till stor del handlade om information.

Viktor berättar att den sökande redan hade en plan men att han behövde den sista knuffen. Han tror inte att Sven hade några förväntningar. Viktor menar att Sven verkade

nöjd efter samtalet.

5.1.4 Sammanfattning

De sökandes förväntningar på vägledningssamtalet handlar i samtliga fall om att få information och förväntningarna upplevdes stämma efter samtalet. Deras reflektioner efter samtalet handlade om att samtliga fick prata så mycket som de behövde, att de fick svar på sina frågor och att de upplevde vägledningssamtalen som givande. Vägledarna upplevde att de sökandes förväntningar på vägledningssamtalen handlade om att få information och bekräftelse. En av vägledarna upplevde att hon hade störst samtalsutrymme. Vägledarna upplevde även att de sökande fick ut det de ville och att de var nöjda efter samtalet.

5.2 Vägledningssökandes bild av vägledares yrkesroll samt vägledares syn på sin yrkesroll och bild av hur sökande upplever yrkesrollen

5.2.1 De vägledningssökandes syn på vägledarens yrkesroll och vägledares bild av hur sökande ser på yrkesrollen

Sofie

På frågan om vad Sofie tror att samhället har för bild av vägledning svarar hon att hon inte tror att så många känner till yrket överhuvudtaget. Hon berättar även att hon själv inte har så mycket egna erfarenheter av vägledning. Sofie berättar att hennes syster som går på gymnasiet har en del kontakt med studie- och yrkesvägledare, men Sofie tror inte att hon har fått den hjälp hon behöver. Sofie menar även att hon inte vet hur mycket hjälp man kan få. Hon berättar att:

Det är jättebra att det finns sen att det kanske borde bli lite mer, alltså, slängas ut lite mer, så att man verkligen vet att det finns för efter det mötet jag hade på vägledningscentrum så mådde jag mycket bättre för att jag hade fått prata med någon som vet så det är alltså det är bra.

På frågan om hur Sofie ser på den idealiska vägledaren menar hon att det är en person som är trevlig, som lyssnar, sätter sig in i andras problem, är tillmötesgående och att vägledaren ”försöker hjälpa så mycket hon kan”. Hon tycker även att vägledaren ska kunna hjälpa henne med hur hon ska nå sitt mål och stötta henne. Sofie tycker också att

vägledaren ska: ”försöka svara på frågorna jag har, kanske informera mig om någonting som jag inte tänkt själv heller, alltså saker som jag har överhuvudtaget har missat.”

Sonja

Sonja berättar att hon har positiva tidigare erfarenheter av vägledning, att ”vägledaren utgick mycket ifrån att 'ja, vad kan du tänka dig liksom?' och så pratade vi om det, så förklarade hon hur mycket poäng man behövde och vart jag kan vända mig.” och menar att ”hon var väldigt duktig i alla fall tyckte jag, för hon gav mycket information”. Sonja förklarar också att hon är medveten om det egna ansvaret, att i slutänden så kan ingen välja åt en.

Den idealiska vägledaren tycker Sonja ska ha förståelse för olika individer och deras dilemman. Hon menar också att man ska lägga fram alternativ och visa på olika vägar. Något annat som Sonja tycker är viktigt är att det finns personkemi.

Sonja tror att känslan som uppstår efter vägledningssamtal beror på vad man har haft för förväntningar och tycker att vägledarna borde presentera sig och berätta vad de kan hjälpa till med i klasserna. Hon menar att många kanske tror att de kan gå till en vägledare och ”få det lite serverat” och att ”kunde inte hon hjälpa mig, vem ska då hjälpa mig?”

Stina

Stina berättar att hon har negativa tidigare erfarenheter kring vägledning, att hon under högstadiet hade en vägledare som sa till henne vilken gymnasielinje hon borde välja.

Stina beskriver att om en sökande inte har någon aning om vad han/hon ska göra för val så ska vägledaren fråga om personens intressen för att sedan ge alternativ och att de tillsammans kommer fram till en lösning. Stina har aldrig upplevt detta själv men menar att det verkar logiskt att göra på det sättet. En perfekt vägledare är enligt Stina någon som lyssnar, inger förtroende och tar del av vad man själv vill men hon tror även att andra kanske vill att vägledaren ska säga åt en vad man ska göra.

Sven

Den idealiske vägledaren, menar Sven, ger information ”från början till slut, både muntligt och på papper”. Han förklarar att han tycker det är svårt att leta på nätet och att det bästa därför är att träffa en vägledare. På frågan om han tror det kan finnas annat

som en vägledare kan bistå med än just information så lägger han till att det praktiska är en del, att få hjälp med hur man tar sig dit man vill med ansökningar och så vidare.

Sven tror att de som har studerat vet om att studie- och yrkesvägledning finns eftersom de förmodligen haft kontakt med vägledare. De som inte har studerat vet förmodligen inte om det.

När vi frågar vad Sven skulle tycka om vägledaren visade honom hur han kunde göra för att själv hitta information så menar han att det är fördelaktigt att sitta ner tillsammans med vägledaren eftersom det blir mycket mer effektivt.

Vera

Något som Vera får handskas med är vägledningssökande med förväntningar som hon inte har möjlighet att leva upp till, till exempel sökande som har hamnat inom fel fakultet på skolan. En del blir hänvisade att gå till skolans studie- och yrkesvägledare och vet inte att det finns specifika vägledare på varje fakultet.

Andra sökande, berättar Vera, kommer med frågor som rör tekniska dilemman. De förväntar sig då att Vera ska komma med en lösning där de själva ofta gör fel men inte riktigt vill inse det. På hennes nuvarande arbetsplats finns dock en betydande skillnad, i jämförelse med arbetet som central vägledare där sökande ofta kom och bad Vera att berätta vad denne borde arbeta som. Där hon arbetar nu har de sökande redan gjort ett val när det gäller utbildning och framtida yrke, och de har alltså en bild av vad de vill.

I de fall där sökande har skeva förväntningar på Vera som vägledare beskriver hon att hon försöker förklara vad vägledning går ut på. Att hon inte kommer ge några råd och att hon inte har svar på allt. Många tycker ändå, som Vera själv uttrycker det ”att du är vägledare, du ska kunna detta!” Hon har fått höra saker som att hon har ett lätt jobb där hon bara sitter och hänvisar folk vidare.

Vera tänker att det kan uppstå besvikelse i de fall där sökande har förväntningar som hennes vägledning inte lever upp till. Att de kommer dit och förväntar sig att allt kommer ha löst sig när de går ut genom dörren, men så blir inte fallet. Hon menar då att hon får förklara på ett snyggt och tydligt sätt hur det faktiskt fungerar.

Viktor

Viktor menar att väldigt många sökande ”har en föreställning om att studievägledare liksom kan lösa alla deras problem, någon slags problemlösare med någon slags

kristallkula”, ”... många har ju den skeva bilden av studievägledare, att studievägledare - det är du som ska kunna fixa kurserna, sy ihop så att jag får en bra utbildning”. Viktor menar att man då får förklara att det inte är på det sättet som de arbetar.

Viktor berättar att han arbetar väldigt mycket med att ge information till de sökande och att många av de sökande inte vet vart de kan hitta information om de olika utbildningarna. Han menar att med dessa sökande sitter han med och hjälper dem att hitta det de söker. Sedan finns det de som klarar av hitta information men vill ha det serverat. För att hjälpa dessa sökande brukar han ge ”... hjälpen till självhjälp. Sådär lite inbakat utan att de förstår...”. Han menar att man genom att visa de sökande var de kan hitta information kan stärka deras självkänsla.

Viktor berättar även att vissa sökande har berättat för honom att de har dåliga erfarenheter från sina gymnasievägledare och att den uppfattningen kan ligga kvar när de uppsöker honom. Han menar att han försöker ”släta ut det på något sätt”. Han berättar att sökande ibland kan berätta för honom att de inte trodde att vägledning såg ut på ett sådant sätt.

5.2.2 Hur vägledarna beskriver och marknadsför sitt yrke och sin yrkesroll för att ge en rättvis bild av vad de kan hjälpa till med

Vera

Vera framställer sig själv och sina hjälpområden genom att förklara att hon kan stå till tjänst med information samt vägledning kring den fakultet hon själv arbetar i. Vid kontakt med vägledningssökande menar hon att hon brukar fråga ganska tidigt vad den sökande vill ha hjälp med för att snabbt kunna klargöra huruvida hon kan stå till tjänst eller ej. Hon uttrycker det själv som att hon ”drar ner mycket förväntningar”, att hon är tydlig med vad hon kan hjälpa till med och att hon i vissa fall får förklara att det inte är hennes ansvar. Vera menar att hon har landat tryggt i vägledarrollen, och försöker få den sökande att känna sig säker genom att själv vara avslappnad.

Vera berättar att hon främst marknadsför sig via hemsidan. I övrigt går hon ut till flera klasser under första terminen för att presentera sig och berätta var hon finns.

På hemsidan kan man se var Vera finns, vilka frågor hon arbetar med samt att hon främst är där för de som studerar eller vill börja studera inom aktuell fakultet.

För att göra det lättare för den vägledningssökande att hitta rätt funderar Vera i intervjun kring någon form av skyltning i skolan. Hemsidan tror hon är funktionell som

den är, och ser inte att några ändringar är nödvändiga.

Vera berättar att det finns central vägledning för den sökande som inte vet vad de vill och som behöver ”ren vägledning” och att hon vid sådana kontakter hänvisar den vägledningssökande vidare till någon som är mer inriktad åt det hållet.

Viktor

Viktor menar att den sökande inte ska känna att han som vägledare utgör något hot utan att han är där för att hjälpa till. Han är medveten om att visa studenter är nervösa när de kommer till honom men att han i dessa fall lugnar ner de sökande.

Viktor tycker att man måste ha ett intresse för människor som vägledare. I samtal där han inte kan hantera situationen, där den sökande behöver hjälp som inte han kan ge, försöker han lyssna samt lugna ner personen och i vissa fall, ber han den sökande att uppsöka en kurator eller en mer allmän vägledare för studenterna på högskolan.

Viktor berättar att inför varje höst när en utbildning startar så presenterar de sig lite kort inför studenterna och att: ”...jag berättar vem jag är och att jag har två kollegor till och vad vi jobbar med här och vad vi kan stå till tjänst med, ganska allmänt sådär”. De brukar även ha ett bord utanför salen som eleverna kan besöka för att ställa ytterligare frågor, berättar Viktor, och att i många fall så bokar studenterna en tid med vägledarna redan där. Han menar även att studenterna tipsar varandra om vad man kan få hjälp med vid vägledning, att det går ”från mun till mun hos studenterna, så att de studenter som behöver hjälp de vet vart de ska hitta oss...”.

5.2.3 Sammanfattning

Två av de sökande tror att många inte känner till vägledaryrket. De sökande har både positiva och negativa erfarenheter av vägledning sen tidigare. De sökande menar att den idealiska vägledaren är trevlig, lyssnar, är tillmötesgående, hjälper till, informerar och kan ta fram olika alternativ. Vägledarna menar att många av de sökande har skeva rollförväntningar på dem och att vägledarna ska kunna lösa alla deras problem, För att möta de skeva förväntningarna tror vägledarna att man får förklara hur en vägledare arbetar, att det inte handlar om rådgivning samt att de inte har svar på allt. Detta menar vägledarna kan leda till besvikelse hos de sökande när förväntningarna inte uppfylls. Den ena vägledaren menar också att många sökande har dåliga erfarenheter sen innan.

Vägledarna arbetar också med att marknadsföra sig genom att gå ut i klasserna och presentera sig och vad de kan hjälpa till med.

6. Analys

I detta kapitel kommer studiens frågeställningar att analyseras utifrån resultatet.

Frågeställningarna är:

- Hur upplever vuxna vägledningssökande och vägledare vägledningssamtalet?
- Hur upplever vägledare och vägledningssökande vägledares yrkesroll?

De olika rubrikerna formuleras utefter frågeställningarna. Analysen kopplas till teoretiska begrepp som roller, rollkonflikter, rollförväntningar och projekt.

6.1 Vägledningssökande och vägledares upplevelser av vägledningssamtal

6.1.1 Hur vuxna vägledningssökande och vägledare upplever vägledningssamtalet samt hur de vägledningssökandes förväntningar stämde

Samtliga vägledningssökande i vår studie känner att vägledningssamtalen har levt upp till deras förväntningar. Angelöw & Jonsson (2000) menar att gällande vissa roller har omgivningen samma förväntningar, vilket till stor del stämmer i vår studie då alla fyra vägledningssökande hade relativt lika förväntningar som bland annat handlade om att få information och praktisk hjälp med ansökningar. Angelöw & Jonsson nämner också att det upplevs som positivt när förväntningarna stämmer överens med rollbeteendet, i detta fall vägledarnas beteende. De vägledningssökande uttrycker att vägledaren har givit dem relevant information i den mån att de nu kan gå vidare på vägen mot målet. Sofie och Sonja uttrycker båda att de fick all den hjälp de behövde. Stina känner att Viktor tillhandahöll svar på alla hennes frågor och att hon fick den bekräftelse hon hade hoppats på. Sven menar att han känner sig så pass påläst att han kommer kunna fatta ett adekvat beslut gällande framtiden. Angelöw & Jonsson (2000) beskriver att det uppstår tillfredsställelse när en persons förväntningar på en roll stämmer överens med rollbeteendet. I det här fallet stämde de vägledningssökandes rollförväntningar överens med vägledarnas förhållningssätt, vilket innebär att vägledarnas rollbeteende upplevdes som tillfredställande.

Lindh menar att ett generellt projekt för vägledare i samtal skulle kunna vara att utifrån den vägledningssökandes förväntningar ”skapa god kontakt, undersöka den sökandes situation och/eller informera” (Lindh, 2007, s. 83). Ungefär på detta sätt har vägledarna i studien arbetat under vägledningssamtalen. Eftersom de vägledningssökandes förväntningar handlade om vägledarnas personliga förhållningssätt samt att de skulle dela med sig av givande information så kan ett sådant arbetssätt i så fall ge förutsättningar för uppfyllda förväntningar.

Alla de sökande kände sig tillfreds efter samtalen. Bimrose & Barnes undersökning (2007) visar även den att de sökande i stort sätt är nöjda med samtalen. De sökande upplever att samtalen har gett dem en knuff i rätt riktning och att de har fått tillgång till användbara verktyg samt att de har fått stöd och känt trygghet.

(Bimrose & Barnes, 2007) visar även att många av de sökande har fått ökat självförtroende och självkänedom vilket inga av våra informanter har antytt.

Vägledarnas sätt att arbeta verkar vara av stor vikt här, då de i denna studie arbetar mycket informativt med de sökande utan att nå djupare än just de informativa bitarna. Vera berättar att hon vid en del möten med vägledningssökande som behöver djupgående vägledning ber dem kontakta skolans centrala vägledning vars uppgifter är att arbeta med mer djupgående samtal. Angelöw & Jonsson (2000) menar att det kan finnas oklarheter i vissa rollförväntningar. Vera menar att vägledningssökande ibland har diffusa förväntningar gällande vad hon kan hjälpa till med och då kan det uppstå besvikelse när deras förväntningar inte stämmer överens med hennes rollbeteende.

Viktor upplevde det inte som att någon av de två sökande inför hans samtal hade några speciella förväntningar på honom eller samtalen men att båda var nöjda när de gick därifrån. Trots att Viktor inte uppfattade det som att de sökande hade några förväntningar berättar han att Sven ville veta lite mer om yrkeslärarutbildningen och att han hade hjälpt honom med det samt hur Sven skulle söka till utbildningen. Stina ville istället veta lite mer om uppsatsskrivandet inför nästa utbildning och om hon måste skriva en till uppsats när hon har en annan doktorexamen redan. Det Viktor gav sina vägledningssökande var alltså den information som de efterfrågade, vilket ledde till att deras rollförväntningar (Angelöw & Jonsson 2000) uppfylldes.

Studien visar att vägledarnas projekt är att ge information till den sökande samt vägledning inom det fakultet de arbetar inom medan de vägledningssökande i första hand efterfrågar och förväntar sig just information. Därav ser de sökandes och vägledarnas projekt ser relativt lika ut och samtalen i studien ingår i kategorin projekt

som fungerar väl ihop (Lindh, 2009). Ett av projekten som fungerar väl ihop i Lindhs studie, visar på att den vägledningssökandes projekt är att få sina frågor besvarade. Lindh (2009) menar på att både den sökandes och vägledarens projekt handlar om att ge och ta emot information om olika skolor och utbildningar. Sökande har i denna studie haft förväntningar på att få information och vägledarna menar att de arbetar mycket informativt med olika utbildningar. Ett av samtalen skulle kunna ingå i kontaktprojekt (Lindh, 2009) då den sökande, Sonja, uttryckte att personkemin mellan henne och vägledaren var väldigt viktig för att samtalet skulle bli bra och att vägledaren uppfattade att den sökande ville bli bekräftad och arbetade då mycket med bland annat feedback.

Resultatet i denna studie visar att mycket har att göra med vad den vägledningssökande har för förväntningar från första början och om de stämmer överens med verkligheten så är chansen att man blir nöjd mycket större än om man har förväntningar som en vägledare inte kan leva upp till. Detta tar även Angelöw & Jonsson (2000) upp när de beskriver att känslan efter möte med en viss roll beror på hur rollförväntningarna såg ut tidigare. Sonja antyder samma sak då hon menar att känslan efter ett vägledningssamtal beror på vad man har haft för förväntningar och att det även beror på hur mycket en vägledare kan hjälpa till med vilket hon själv är osäker på. Hon känner att vägledare borde presentera sig och sitt yrke lite mer. Detta skulle leda till en klarare bild av studie- och yrkesvägledning, vilket skulle öka tydligheten i deras yrkesroll. Med en tydligare roll så menar även Angelöw & Jonsson att rollförväntningarna har större benägenhet att bli positiva. Detta kommer att tas upp i diskussionen.

6.1.2 Samtalstiden kopplat till projekt

Gällande samtalstiden menar sökande att de upplevde den som positiv. Lindh (2009) menar att bara för att två projekt stämmer bra överens, betyder inte det att samtalstiden är jämt fördelad. De sökande i denna studie verkar ha fått ett bra intryck gällande samtalstidens fördelning mellan de sökande och vägledarna. De har fått ställa sina frågor och Sonja menar att hon kanske pratat lite mer i början av samtalet när hon berättade om sitt ärende. Detta understryker vikten av att den sökande får tala till punkt och i och med det får svar på alla frågor vilket i sin tur kan leda till att den sökande är nöjd med samtalet.

Som tidigare nämnt menar Lindh (2009) att samtalstiden inte behöver vara jämt fördelad bara för att projekten stämmer väl ihop och att i mer informativa samtal är den

sökandes talutrymme minde än vägledarens. Vera upplevde samtalstiden som ojämnt fördelad, och uppskattar att hon pratade cirka 70 % av tiden och de sökande 30 %. Viktor menar att hans samtalstider generellt sett är uppdelade 50-50 % i informativa samtal. Även om det finns skilda meningar om samtalstidens uppdelning så känner de sökande att de har fått uttrycka sig i den mån de har önskat, och de ställer sig positivt inför samtalstiden. De vägledningssökandes tillfredsställelse över vägledningssamtalen kan handla om att de har fått uttrycka sig så mycket som de har behövt.

6.2 Vägledningssökande och vägledares syn på vägledares yrkesroll

6.2.1 Vägledningssökandes syn på vägledares yrkesroll

Angelöw & Jonsson (2000) förklarar att människors förväntningar beror på vem förväntningarna berör samt vad den personens uppgift är. De vägledningssökande har alltså förväntningar på vägledare utifrån deras bild av yrkesrollen. En del yrkestitlar kan nog enligt många vara mer tydliga, exempelvis att en läkare botar, en polis motverkar kriminalitet och en brevbärare delar ut post. Angelöw & Jonsson nämner tre olika förhållningssätt när det handlar om rollförväntningar, i dimension 3 beskrivs att vissa rollförväntningar är mer diffusa än andra och samtidigt säger dimension fyra att människor har mer eller mindre skilda förväntningar hos vissa roller. Studie- och yrkesvägledarens syfte och arbetsuppgifter kan uppfattas som relativt otydliga, sökande i denna studie menar att många helt enkelt inte vet vad man kan få hjälp med vid kontakt med en vägledare.

Studien visar olika perspektiv av vad vuxna har för syn på vad vägledning och vad de förväntar sig av en vägledare. De sökande önskar att en vägledare bland annat ska kunna ge alternativ på utbildningar, ge information, svara på frågor, stötta och bekräfta den sökande samt hjälpa till med vilken riktning den sökande ska välja. Detta visar även Bimrose & Barnes undersökning (2007) då de sökande vill få hjälp med att komma fram till åtgärder samt att vägledare ska uppmuntra den sökande att komma fram till alternativ.

Det de fyra vägledningssökande i denna studie poängterar flera gånger under intervjutillfällena är att vägledaren på något sätt ska kunna ge information och svar på deras frågor. Detta tar de sökande upp både gällande deras förväntningar på samtalen samt deras förväntningar på vägledaren. Informationen berör bland annat hur de

sökande praktiskt ska kunna nå sitt mål, betyg och intagningspoäng samt information kring utbildningarna. Detta knyts an till den forskning som gjorts och som tagits upp i denna studie, då de visar på ett liknande resultat. Bimrose & Barnes undersökning (2007) visar även den att de sökande förväntar sig att vägledaren ska ge information samt hjälpa till med praktiska saker som att formulera ett CV eller att känna till vad som är aktuellt på jobbfronten i ett specifikt område. Även Lovéns studier (1991) understryker att vägledaren går igenom information med den sökande. Studien visar även att de sökande vill ha ett lite mer personligt samtal med vägledaren. Detta är ingenting som denna studie visar då de vägledningssökandes förväntningar handlar om att få information och de ser inte själva att det finns en fler möjligheter med vägledningssamtal, såsom att arbeta med självkänsla och självkänedom.

Att få information om utbildningar och få svar på frågor är något som de sökande även förväntar sig i Gunnel Lindhs undersökning (2009). Undersökningen visar även att de sökande vill att samtalet ska väcka gamla och nya tankar hos dem själva. På ett liknande sätt menar även Sofie då en av hennes förväntningar inkluderar att vägledaren ska informera henne om saker som hon aldrig tänkt på eller något som hon själv har missat.

När de vägledningssökande i denna studie säger att de vill ha information så syftar de alla på olika saker. Det handlar om hur de ska nå sina mål, behörighetsfrågor, vart man kan vända sig samt information kring olika utbildningar. Studien visar att de vägledningssökande uttrycker att de behöver information, men kanske är de helt enkelt inte medvetna om att vissa av de här bitarna innefattar vägledning då det finns okunskap kring vad begreppet vägledning egentligen innebär. Även Bimrose & Barnes (2007) menar att det finns en otydlig definition av vad en vägledares yrkesroll innebär och det kan leda till att vägledningssökande inte känner till vad de kan få hjälp med.

6.2.2 Vägledares syn på sin yrkesroll

Vera förklarar att det dyker upp sökande som vill ha allt ”serverat”, ett exempel här kan vara Sven som saknade en slags prioriteringslista skriven av Viktor. Vera uttrycker dock att hon brukar förtydliga för sökande av den typen att hon många gånger kan visa dem hur de på egen hand kan finna det de söker. Detta benämner Angelöw & Jonsson (2000) som rollkonflikt, och kan innebära att en person har förväntningar som ett visst rollbeteende inte lever upp till.

Viktor berättar att han i vissa situationer utan den sökandes medvetenhet smyger in

hjälp till självhjälp. Detta kan tolkas som att han visar den sökande var han/hon kan hitta informationen, till exempel via internet. På så sätt serverar Viktor kanske inte alls informationen, men den sökande uppfattar det så istället för att se Viktors bidrag gällande hjälp till vilket gör att han/hon därför inför ett kommande vägledningssamtal förväntar sig det igen.

6.2.3 Vägledarnas tankar kring samhällets syn och förväntningar på vägledning och vägledares yrkesroll

Viktor menar att många sökandes rollförväntningar (Angelöw & Jonsson, 2000) när det gäller hans yrkesroll (Angelöw & Jonsson, 2000) handlar om att han som vägledare kan spå dem in i framtiden, att han ska kunna lösa alla deras problem och att vissa sökandes rollförväntningar handlar om att han ska sätta ihop kurser till dem så att de får en bra utbildning. Ibland kan han även få känslan av att vissa studenter som kan finna information själva kommer till honom bara för att få den serverad men att det även finns de studenter som inte kan finna information själva och som behöver hjälp av en vägledare som sitter bredvid.

Angelöw, Jonsson (2000) beskriver att den förvärvade rollen är en roll som man frivilligt tagit sig an, alltså inte en roll som man föds in i. Detta kopplas samman med Veras och Viktors vägledarroller. Det finns alltid förväntningar på en roll och för att rollförväntningarna ska upplevas på ett positivt sätt menar Angelöw & Jonsson (2000) att rollförväntningarna samt själva rollbeteendet ska stämma överens. För att förstå rollförväntningarna beskrivs fyra olika dimensioner varav dimension fyra är att man antingen kan ha olika uppfattningar om en rollförväntning eller att man har lika uppfattning om en rollförväntning. Om rollförväntningarna inte stämmer överens med rollbeteendet uppstår en rollkonflikt (Angelöw & Jonsson, 2000).

Rollkonflikter kan bland annat vara intra-rollkonflikter där en person i en och samma position, till exempel yrkesroll, möter olika rollförväntningar om hur det riktiga rollbeteendet ska vara. Viktor kan uppleva att studenter ibland har olika förväntningar på hans yrkesroll som inte stämmer överens med hans egen bild av sin yrkesroll vilket leder till att de sökande och han har motstridiga förväntningar på yrkesrollen och därav kan det uppstå en rollkonflikt (Angelöw & Jonsson 2000). I detta fall kan det resultera i att studenten kanske lämnar vägledningssamtalet missnöjd då studenten förväntade sig att få hjälp med någonting som vägledaren i sin tur inte ansåg ingå i hans/hennes arbetsuppgifter.

Viktor berättar att i de fall där de sökande till exempel tror att han kan lösa alla deras problem, berättar han för dem att det inte är på det sättet som han arbetar. Han berättar även att han stött på elever som har negativa erfarenheter av sina studie- och yrkesvägledare från högstadiet och/eller gymnasiet och att han i dessa fall gör sitt bästa för att då kunna släta ut det. Om en sökande har förväntningar på vägledaren som inte stämmer överens med vägledarens yrkesroll eller om den sökande har dåliga erfarenheter av vägledning så kan det i många fall kan uppstå ett motstridigt projekt som Lindh (2009) beskriver i sin studie. Lindh beskriver att ett motstridigt projekt under ett vägledningssamtal kan undvikas genom vägledaren och den vägledningssökande redan innan samtalet har klart för sig vad den sökandes ärende är samt vad vägledaren kan hjälpa till med. Om den vägledningssökande vet att vägledaren inte arbetar med just sådana frågor så kan den sökande välja att hitta en annan bättre lämpad lösning.

Vägledarna i denna studie beskriver att de marknadsför sig för att förtydliga sin yrkesroll och för att studenterna ska få rimliga rollförväntningar. Att förtydliga vad yrkesrollen innebär leder till mer tydliga rollförväntningar (Angelöw & Jonsson) vilket i sin tur innebär minskade rollkonflikter, eftersom båda parterna är på det klara med vad de kan förvänta sig av varandra.

Viktor tror att den som behöver hjälp vet om att den finns, han menar att studenter tipsar varandra om vem man kan få hjälp med vägledning. Samtidigt visar denna studie att det kan finnas många som inte är medvetna om de kompetenser som en vägledare faktiskt besitter. Ingen av informanterna tar upp att vägledning kan innebära till exempel att arbeta med en människa mer på djupet, utan alla lägger fokus på att vägledning handlar om information. Än en gång återkopplas resultatet till Angelöw & Jonssons (2000) förklaring som handlar om diffusa rollförväntningar och beskriver att en tydligare rollbeskrivning leder till en ökad medvetenhet när det handlar om rollförväntningarna. Vägledningssökande i denna studie beskriver att en del människor som på olika sätt är i behov av hjälp i form av vägledning inte vet om att den hjälpen finns att få, eller vart man kan vända sig. Viktor menar också att kommunikationen mellan studenter är viktig när det gäller den marknadsförande biten, men om ingen har någon vidare uppfattning av vägledning så förlorar man ändå lite av poängen. Om detta skulle fungera så kunde vägledarna bespara sig tid med att förklara vad de kan hjälpa till med vid kontakt med en vägledningssökande. Om de sökande hade realistiska förväntningar redan från början så kunde det ha underlättat för alla inblandade parter.

Vera framställer sig själv och sina arbetsuppgifter redan i bokningsprocessen där hon

klargör för de sökande att hon främst hjälper till med information samt vägledning kring just den fakultet hon arbetar inom. Visar det sig att den sökande vill ha hjälp med något som inte ingår i hennes arbetsuppgifter berättar hon för den sökande hur han/hon kan gå till väga för att få rätt hjälp. Även detta gör hon för att förtydliga sin yrkesroll (Angelöw & Jonsson, 2000).

6.3 Sammanfattning

I analysen behandlas att samtliga sökande under vägledningssamtalen, förväntar sig att få information vilket också beskrivs i den tidigare forskning där till exempel Lindhs (2009) studie visar att vägledningssökande vill ha hjälp med information och praktiska frågor såsom hur man kommer in på en utbildning och hur ett intagningsprov kan gå till. Vägledarna i denna studie kan ibland möta sökande med rollförväntningar som de inte kan uppfylla och detta har analyserats genom motstridiga projekt då vägledaren och den sökande har olika mål med samtalet (Lindh, 2009). Dilemmat kring rollkonflikter (Angelöw & Jonsson, 2000) mellan sökande och vägledare när de sökandes rollförväntningar inte stämmer överens med vägledarens syn på sin yrkesroll och rollbeteende kan innebära att den vägledningssökande går ifrån vägledningssamtalet missnöjd.

De vägledningssamtal som studien utgår ifrån har kopplats till projekt som fungerar väl ihop då de sökandes förväntningar stämde väl överens med den hjälp de fick samt att vägledarna hade en liknande bild av hur samtalet skulle se ut.

7. Diskussion

7.1 Resultatdiskussion

Utifrån studiens syfte som är att undersöka vägledningssamtalet och vägledares yrkesroll på högskolan så visar resultatet att de vägledningssökandes förväntningar på vägledarna främst handlar om information, vilket även tidigare forskning inom området beskriver (Lovén, 1991) (Bimrose & Barnes 2007). Svedberg (2012) tar upp olika typer av roller, och vi ser att den strukturella rollen passar in på studie- och yrkesvägledarprofessionen då en vägledare har vissa rättigheter, skyldigheter och arbetsbeskrivningar att arbeta efter. Detta tänker vi skulle kunna innebära att även allmänheten kunde ha en mer klar bild av yrket och vad de kan förvänta sig inför ett vägledningssamtal. Varför så inte är fallet bland annat för de vägledningssökande i vår studie är något vi funderar över. Om man kunde medvetandegöra människor om vad vägledare egentligen kan hjälpa till med och hur deras hjälpområden ser ut så tror vi att fler kunde ta del av den kompetens som faktiskt finns. Vi tänker att det här är något som man kan arbeta på genom mer och tydligare marknadsföring av var man kan hitta vägledning samt vad det innebär. Vera började under intervjun tänka tanken att skylta mer i skolan, något vi tror kunde vara ett steg på vägen. Även att visa sig mer bland målgruppen, i det här fallet bland fakultetens studenter. Här kan man argumentera emot genom att ta upp tidsbrist, men kanske kan man då effektivisera det hela genom att studenterna blir klara över när de kan vända sig till vägledare samt vart det är lämpligt att vända sig. Vi tänker att det kan vara fördelaktigt att medvetandegöra elever så tidigt som möjligt, redan i högstadiet, och förklara vad en studie- och yrkesvägledare kan stå till tjänst med. Ansvaret anser vi ligger på vägledare och lärare för att alla elever ska få en så tydlig bild som möjligt av studie- och yrkesvägledarens yrkesroll.

Andra sätt att marknadsföra vägledning tror vi kan vara internetbaserad sådan, att visa sig där man syns. Här funderar vi kring att som vägledare skapa en facebook-sida för att få kontakt med studenter, eller vad man nu har för målgrupp. Att de vägledningssökande i denna studie kände att deras förväntningar uppfylldes tror vi kan bero på att de inför detta samtal redan hade tankar och idéer som egentligen bara behövde stärkas och bekräftas med hjälp från vägledarna. Under till exempel högstadievägledning tänker vi att det kan handla om mer invecklade dilemman, och

många gånger har de vägledningssökande inga tydliga framtidsplaner vilket leder till vägledning av det mer komplexa slaget. Vi tänker här på Stina som upplevde att hennes studie- och yrkesvägledare under gymnasiet försökte få henne att göra ett val som hon själv inte var intresserad av.

De vägledningssökande i vår studie hade alltså, enligt oss, alla förutsättningar att få sina förväntningar uppfyllda i och med att de i första hand förväntade sig information, samt att just information är en stor del av Veras och Viktors hjälpområde. Men trots detta så ser vi att oavsett om de vägledningssökande hade en aning om att just dessa samtal skulle bli informativa så ser deras bild av vägledning ändå ut som den gör, det vill säga att vägledning till störst del handlar om information.

7.2 Metoddiskussion

Vi ser nu efter att ha genomfört studien att den kvalitativa metoden var i högsta grad lämplig, då vi kunde få mer djup i våra intervjuer vilket vi ser som passande med tanke på syftet. Med hänsyn till studiens omfattning valde vi att intervjua sex informanter. Vid en kvantitativ metod hade vi kunnat få med betydligt fler informanter vilket på så sätt hade ökat studiens trovärdighet, men å andra sidan hade vi inte kunnat få samma djup i deras svar, som vi nu kunde ta del av genom till exempel öppna frågor och följdfrågor.

Något annat vi har kommit på i efterhand är den fördel vi hade kunnat få om vi hade fått möjlighet att sitta med under vägledningssamtalen. Då hade vi kunnat skapa en egen uppfattning, bland annat av projektet mellan vägledare och sökande för att på så sätt eventuellt koppla ännu starkare till projektteorin.

De två vägledarna är verksamma på samma arbetsplats, här kan vi se att det eventuellt finns en nackdel. Om vi hade använt vägledare från två olika arbetsplatser så är det möjligt att vi hade kunnat få mer bredd i resultatet. Å andra sidan så inser vi att studien inte syftar till att vara jämförande på ett sådant sätt, så det är möjligt att man ändå hade tappat poängen i och med det.

Vi är medvetna om att de vägledare vi har intervjuat till störst del arbetar med informativa samtal, då de båda klargjorde detta för oss redan när vi bad dem att delta. Vi valde att acceptera detta ändå eftersom vi såg det relevant då vi fortfarande kunde undersöka de vägledningssökandes bild av vägledning.

7.3 Teoridiskussion

Vi är medvetna om att om vi hade valt andra teorier hade arbetet sett annorlunda ut. De begrepp vi har fördjupat oss i, såsom rollförväntningar, rollbeteende, yrkesroll, rollkonflikt och projekt hade inte fått den betydelsen och därmed hade resultatet analyserats från ett annat perspektiv. En tanke är att om vi hade haft med teorier med kognitiva inslag så hade vi fått mer fördjupning när det gäller hur människor tänker och agerar, och på så sätt kunnat analysera utifrån varför människor har de rollförväntningar de har och vad det grundar sig i. Däremot ser vi fördelar i att våra val av teorier på ett relevant sätt beskriver vad som händer i mötet mellan en person i sin yrkesroll och en vägledningssökande.

7.4 Fortsatt forskning

Vi hade även tyckt att det vore intressant med någon slags jämförande studie. Till exempel att se hur synen på vägledning ser ut mellan olika målgrupper i form av ålderskategorier, kön, social bakgrund eller liknande. Å andra sidan kunde man jämföra mellan vägledare när det gäller samma variabler för att se likheter och skillnader i till exempel arbetssätt, marknadsföring samt syn på sökandes bild av vägledning.

Vid fortsatt forskning hade vi velat studera hur man kan arbeta för att göra vägledning till ett mer känt begrepp, då en av del av de sökande i vår studie menar att de inte tror att så många vet om att vägledning finns. De tycker att man på ett tydligare sätt borde visa på att yrket finns.

8. Referenser

- Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000) *Introduktion till socialpsykologi*, Studentlitteratur AB.
- Bimrose, Jenny Barnes, Sally-Anne (2007) *Navigating the labour market: career decision making & the role of guidance*, Institute for Employment Research, University of Warwick.
- Carlsson, Carl Gustav (2010) *riktlinjer för studie- och karriärvägledning vid Malmö högskola* DNR Mahr 15-2010/135 MAH/Förvaltning Studieadministrativa avdelningen
- Flodström, Anders (2009) *Sverige saknar studievägledning*
<http://www.hsv.se/omhogskoleverket/pressrum/debattartiklar/debattartiklar/debattartiklar2009/sverigesaknarstudievagledning.5.25f5fc89120437ec9bb7ffe2927.html>
- Guðbjörg Vilhjálmisdóttir, Andrea G. Dofradóttir & Guðrún Birna Kjartansdóttir (2011) *Voice of users- Promoting quality of guidance for adults in the Nordic countries*
Göteborgs universitet (hämtad den 21/3 2013)
http://www.medarbetarportalen.gu.se/digitalAssets/1408/1408964_stv-o-karri--rv--gledning.pdf
- Högskolan Skövde (hämtad den 21/3 2013)
http://www.his.se/Documents/styrdokument/Utbildning/riktlinjer_studievagledning.pdf
- Kungliga Tekniska högskolan (hämtad den 21/3 2013)
<http://intra.kth.se/regelverk/utbildning-forskning/allmant/policy-for-studievagledning-1.27172>
- Lidström, Lena (2007) *En resa med osäkra mål – Unga vuxnas övergångar från skola till arbete i ett biografiskt perspektiv*, Umeå universitet.
- Lindh, Gunnel (2009) *Samtalet i studie- och yrkesvägledningsprocessen*, Stockholms universitetsförlag.
- Lovén, Anders (1991) *Arbetsvägledning i närbild: kartläggning och analys av den enskilda vägledningens förutsättningar, villkor och innehåll*, Lunds universitet.
- Lovén, Anders (1994) *Arbetsvägledning i närbild – vad hände sedan?* Lunds universitet.
- Lundahl, Lisbeth (2010) *Att bana vägen mot framtiden – Karriärval och vägledning i individuellt och politiskt perspektiv*, Studentlitteratur AB, Lund.

Svedberg, Lars (2012) *Gruppsykologi : om grupper, organisationer och ledarskap*,
Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (hämtad den 27/11 2012) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

9. Bilagor

9.1 Intervjuguide vägledningssökande

Innan samtalet

- Presentation av undersökningens syfte samt de etiska förhållningssätten.
- Berätta lite om dig själv (ålder, sysselsättning)
- Hur kom du i kontakt med vägledaren?
- Vad är ditt ärende?
- Hur kommer det sig att din situation ser ut som den gör?
- Hur tror du att samhället ser på vägledning? (Vänner, familj osv...)
- Vad har du för förväntningar på samtalet?
- Vad tror du att vägledaren kan hjälpa dig med?
- Vad skulle du önska att vägledaren kunde hjälpa dig med?
- Beskriv den idealiske vägledaren.

Efter samtalet

- Hur kändes det?
- Hur upplevde du samtalet och vägledaren?
- Vad hände i samtalet?
- Hur var kommunikationen? (samtalstidens fördelning)
- Fick du hjälp med det du ville ha hjälp med, på vilket sätt?
- Hur väl stämde dina förväntningar?
- Vad är nästa steg, hur ser du på framtiden?
- Vilka synpunkter, tips och/eller råd skulle du vilja ge en vägledningssökande?
- Finns det något du hade kunnat göra annorlunda? Vad?

9.2 Intervjuguide vägledare

Presentation av undersökningens syfte samt klargöra för informanten om de etiska principerna.

- Berätta lite om dig och din vägledarroll? (Yrkeserfarenheter, utbildning)
- Hur presenterar du dig samt vad du kan hjälpa till med för den sökande?
- Hur marknadsför du dig som vägledare?
- Hur arbetade du för att möta den vägledningssökande på bästa sätt?
- Känner du att du har den rätta kompetensen för att kunna hjälpa olika typer av vägledningssökande?
- Hur hanterar du samtal med sökande som på olika sätt inte är mogna för arbetslivet/studier?
- Hur upplevde du samtalet och den sökandes syfte?
- Hur upplevde du den sökandes förväntningar på dig som vägledare?
- Hur upplevde du att den sökande kände sig under samtalet samt vid samtalets slut?
- Sker det någon form av uppföljning efter vägledningssamtal, eller bryts kontakten?